

Bivša Flisova hiša je bila last Marinija iz Trsta. Njegov stric Rivoltella v Trstu je bil zelo bogat. Marini je imel v Loku trgovino, bil je zelo družaben in je privabil v Loko mnogo tujcev, posebno Tržičanov. Tako so bile tujcem namenjene »Krevsove toplice«, drevored skozi Vincarje in pota pod Krevsovim gozdom. Poročil se je z Ivanko Homanovo, a je kmalu po poroki umrl.

Do leta 1840 se je v Loku uveljavljala nemški Verein pri Deisingerju, potem pa se je družabno življenje odvijalo v Citalnici.

Stevo Sink

O POSESTVU PUŠTALSKEGA GRADU

V Arhivu v Škofji Loki sem med neurejenimi spisi občine Zminec za leto 1929 našel koncept pogodbe, naslovljena na deželno vlado v Ljubljani. Pogodba, oziroma zapisnik je datiran 15. II. 1919, ni pa razvidno, ali je nastal kot občinski akt občine Zminec s sedežem v Puštalu ali pa je bil osebno odposlan. Dokument govori o nacionalizaciji posestva barona Wolkensperga iz Puštala. Koncept je pisan s tintnim svinčnikom. Tekst sem prepisal, kolikor se da podobno originalu. Kjer so večji popravki, sem jih v okroglem oklepaju navedel in pristavil: opomba pisca. Tudi je tekst podčrtan kot v originalu. Ne navajam pa, kje se je pisec koncepta zmotil slovnično, pa potem popravi.

Prilog, ki jih tekst navaja, ni, bile pa bi posebno zanimive. Verjetneje pa je, da jih sploh še ni bilo, razen podpisov. V tekstu se vidi, da je pisec pustil prazno mesto, kamor bi pozneje pristavil številke. Tudi pogodba sama ni bila odposlana naslovniku, saj je 72 johov posesti za takratne pojme bilo premalo za nacionalizacijo. Deželna vlada ni v tistem obdobju prejela nobenega dopisa iz Puštala oziroma iz zminške občine. Tudi pri predsedstvu vlade ni nikakih zaznamkov. V seznamu posestev, ki so jih nacionalizirali leta 1919, prav tako to posestvo ni vpisano (indeksi in protokoli deželne vlade in predsedstva 1919 v arhivu Slovenije). Posestvo je ostalo nedeljeno in je bil fidejkomis pozneje odpravljen, posestvo pa razdeljeno med dediče.

Kot pravi pisec — očigled novim dogodkom — so skušali Puštalci pač na svojo pest posestvo nacionalizirati. Koliko je vsa zadeva odmevala čez »puštalske planke«, je težko reči. Teksta samega ne bi komentiral. Jasno je, da je tudi v Loko prišel vpliv socialistične oktobrske revolucije. Koliko je pisec napreden, pa razvidi vsakdo. Je strogo lokalpatriotski —

Puštal Puštalcem, ki so ga najbolj potrební.

Pisava koncepta je enaka pisavi takratnega zminškega župana Luke Dagarina iz Puštala. Tudi začetni črki L. D. to dokazuje. Mogoče se starejši Puštalci še spominjajo teh dogodkov, zato jih bo naslednji tekst zanimal.

P. n. deželna vlada

v Ljubljani.

Podpisani zastopniki vasi Puštal obč. Zminec vlagajo sledečo (sledečo prečrtano, op. pisca) prošnjo: da bi se puštalska graščina last baronov v. Wolkensperg

1. proglasila za veleposestvo,
2. razdelila samo med stanovnike vasi Puštal po enakih deležih (po enakih deležih, prečrtano, op. pisca).

A) Dne 9. febr. 1919 je podpisani L. D. sklical vse posestnike vasi Puštal na skupno posvetovanje, kaj je ukreniti, da se v očigled novim dogodkom in bližajoči se razdelitvi veleposestev, razdeli imenovana graščina samo puštalskim posestnikom recte bajtarjem, ki imajo sedaj polja in travnike v najemu. Udeležili so se gospodarji oz. gospodinje iz 30 (nad 30 je postavljen vprašaj, op. pisca) h. št., ki žele kupiti primeren del in sicer sami taki, ki ga bodo sami obdelovali. Izvolili so podpisane za svoje zastopnike in se izjavili, da so pripravljeni poravnati tudi event. stroške priprave in razdelitve same.

Podpisani se torej obračajo na p. n. deželno vlado v Lj. s sledečo vlogo.

ad 1.) a) Graščina barona v. W. meri le 72 johov, glej priloga posestnikov (glej priloga posestnikov, pozneje vrinjeno med tekst, op. pisca), od tega je največ gozda (gozda prečrtano), travnikov in njiv.

b) Lastnik oz. užitek je ne obdeluje sam že v tretjem rodu, torej 50 let.

c) Posestvo je fidejkomisno, kar gotovo odločuje in

d) je vpisano kot veleposestvo v deželni deski v Ljubljani.

Nadejamo se, da so to zadostni razlogi: za proglasitev kot veleposestvo, če tudi nima zahtevane površine.

ad 2.) Nadaljna prošnja je, da se imenovana graščina razdeli samo med Puštalce.

a) Puštal, nemško Burgstall, kaže izvor te vasi. Loška graščina je imela tu svojo pristavo in okoli pristave so se naselili graščinski hlapci, ki so se poženili in potem rod za rodom ostali najemniki in poljski delavci. Ko so posestniki nehali obdelovati sami posestvo, so jemali po-

samezne dele v najem, in se poprijeli obrti nekaj časa čevljarstva in pozneje glavnikarstva, kar jih pa samo (samo — prečrtano, op. pisca) ni moglo živeti.*

b) Iz priloženega obrisa je razvidno, kako je prideljena graščini najlepša zemlja in vaščanom, bivšim hlapcem, je ostal tako zvani »Kurnik«, z malenkostnimi deli parcelami (parcelami — prečrtano, op. pisca).

c) Priloga III kaže, da imajo vsi pri-glašeni vaščani posestva ha —, a — od tega v gozdovih — v njivah — trav-nikih — ha —.

d) Že lega (glej prilogo II) sama kaže, da naravno spada graščinsko posestvo puštalskim vaščanom, a dalje naglašeno, da bi nikakor skromni bajtarji ne pre-nesli javne dražbe proti v vojski vboga-telim okoliškim kmetom.

e) Kakor že omenjeno imajo vaščani že sedaj večino zemlje v najemu in če bi se posestvo razdelilo tudi drugim, ki bi najemnikom odpovedali se mora polovico vasi izseliti, saj je že tako pred vojsko skoro vsa mladina odšla v Ameriko zaradi pomanjkanja zaslužka.

B) Glede načina razdelitve, kdo in koli-ko dobi eden izmed udeležencev dobre oz. slabše zemlje ali gozda naj prepusti pri-stojna oblast udeležencem samim. Le če bi se ti sami ne mogli zjediniti naj po-sreduje oblast.

C) Pristojna oblast ima moč in nalogo, da po svojih zastopnikih izvrši cenitev. Če se potem državni blagajni vplača za-htevanj znesek in ni pritožbe je s tem raz-delitev končana.

D) Udeleženci žele kupno vsoto takoj izplačati, kar bo pri teh malenkostnih parcelah razbremenitev davčnih oblasti.

E) Udeleženci se zavežejo sami nositi stroške prepisa (prepisa — prečrtano op. pisca) razdelitve t. j. geometra in stroške prepisa, če oblast prepusti razdelitev ude-ležencem samim, ki jo žele v najkrajšem času izvesti.

F) Da udeleženci odstranijo vsak dvom o tem, da kateri izmed sovaščanov ni bil povabljen ali da ga hoćemo izkoristiti, prilagamo izkaz vseh vaščanov, z razlo-gom, zakaj kdo ne pristopi.

G) Glede graščine same, naj se porabi za kak obćekoristen namen n. pr. sirotiš-nico (sirotišnica — prečrtano, op. pisca) oz. hiralnica za več obćin — če ima nam-reć (jaz tega ne vem) baron hišo v Ljub-

* Historiĉno toĉka 2. a seveda ne drŹi. Od kod ime Puštal in njegov pomen, glej P. Blaznik, Loški razgledi IX, 1962, str. 219.

ljani — ali naj se pusti z vrtom sedanje-mu lastniku.

H) Prilagamo seznam udeležencev, sicer se ta lahko zdruŹi s prilogo IV.

Sicer se zdi ta delitev v tako male parcele malenkostna, a vendar bo omo-goćila, da bo bajtar, ki ima eno kravo in jo sedaj redi na svojem, redil 2, in ker bo zemlja njegova bo svoj del tudi neprimerno bolje obdelal, kakor zemljo, ki jo ima v najemu in jo mu pri vsaki licitaciji prevzame kdo drug. S tem bo torej ljudem pomagano in gospodarstvo bo boljše, kar bo tudi gotovo v prid skup-nosti. Zato podpisani nujno prosijo ugod-ne rešitve te vloge.

Puštal 15. 2. 1919.

F. Štukl

ANEKDOTI O SLIKARJU GROHARJU

V obćinskem arhivu je našel tov. Fran-ce Štukl dve prijavi nekdanjega loškega policaja Antona Kermca iz leta 1905, v katerih prijavlja slikarja Ivana Grohar-ja. Ker sta zanimivi za poznavanje ta-kratne presoje spodobnosti in slikarjeve-ga osebnega Źivljenja, ju objavljamo, in sicer v nespremenjeni obliki.

Slavnemu mestnemu Źupanstvu v Škofjiloki

Dne 24. junija t. l. proti 3. uri zjutraj gre Ivan Grohar stanujoć v Škofjiloki štv. 41 po glavnem trgu, ter začne na ves glas uriskati, tako da so se v obliŹji ljudje iz spanja zbudili ker je stem uri-skanjem noćni mir kalil.

Grohar je bil že poprej zaradi uriska-nja od patrole opominjan in on pa nalaŹć ponoći patroli iz uriskanjem nasprotuje.

Prića nadstraŹnik Anton Kermc.

Mestno straŹništvo v Škofjiloki
dne 24. junija 1905

Anton Kermc, nadstraŹnik

Slavnemu mestnemu Źupanstvu v Škofjiloki

Dne 5. septembra t. l. ko se je poroćil gospod Ivan Karlin iz gospodićno Marijo Pajer v Škofjiloki.

Po konćani poroki in sveti maši čakajo pred velikimi vrati farne cerkve sv. Ja-koba v Škofjiloki sledeći gospodi in sicer:

Ivan Grohar hšt. 40, Anton Gaber hšt. 14, Ludvik Mikuš in Viktor Deizinger hšt. 31 vsi iz Škofjeloke in Anton Marguć iz Studenca hšt. 4, slekli so vsi vsak svoj rekele iz sebe in so rokave od eden družiga skupaj zvezali.